

سیره و سرگذشت امام موسی صدر

جلد اول

هیئت رئیسه جنبش امل

ترجمه مهدی سرحدی

عنوان قراردادی: السیره و المسیره، فارسی

عنوان و نام پدیدآور: سیره و سرگذشت امام موسی صدر اثر جمعه مهدی سرحدی

مشخصات نشر: تهران: امام موسی صدر، ۱۳۸۹

مشخصات ظاهری: ۲ ج: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک: ج. ۰۱-۰۲-۵۶۷۶-۶۰۰-۹۷۸: دوره: ۰۷-۰۳-۵۶۷۶-۶۰۰-۹۷۸

ج ۲: ۰۲-۰۳-۵۶۷۶-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: صدر، موسی، ۱۳۰۷- -- سرگذشتنامه

موضوع: حرکة امل، لبنان

موضوع: شیعه -- لبنان -- سرگذشتنامه

موضوع: مجتهدان و علما -- لبنان -- سرگذشتنامه

موضوع: لبنان -- تاریخ -- جنبش‌های اسلامی

موضوع: لبنان -- تاریخ -- قرن ۲۰ م.

شناسه افزودن: سرحدی، مهدی ۱۳۵۵ - مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ ۹۰۴۱ س ۴۴ ص/۳ BP۵۵۵

رده‌بندی دیوبی: ۲۹۷/۹۹۸

شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۵۳۱۰۱

تهران، میدان هفت تیر، کوچه عبدالکریم شریعتی، پلاک ۱۰،

واحد ۲، ۸۸۴۹۴۱۶۲

www.imamsadr.ir

سیره و سرگذشت امام موسی صدر

جلد اول

به اهتمام هیئت رئیسه جنبش امل لبنان

مترجم: مهدی سرحدی

ویراستار: مهدی فرخیان

نمایه‌ساز: سوده صبرفی

ناشر: مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امام موسی صدر

با همکاری جنبش امل لبنان

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

چاپ اول: ۱۳۸۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک (دوره): ۰۷-۰۳-۵۶۷۶-۶۰۰-۹۷۸

شابک جلد اول: ۰۳-۰۱-۵۶۷۶-۶۰۰-۹۷۸

همه حقوق محفوظ است.

بهای دوره: ۲۵۰۰۰ تومان

فهرست

- مقدمه ناشر ۱۱
مقدمه نبیه بری، رئیس جنبش امل ۱۷
مقدمه مؤلفان ۲۱

ریشه‌های تاریخی جنبش محرومان (امل)

- نخستین زمینه‌های پیدایش جنبش ۳۱
تاریخ میانه لبنان و نقش مهم آن در شکل‌گیری این کشور ۳۲
پیشگامان تشیع در لبنان و بلاد شام ۳۳
گسترش تشیع در مناطق ساحلی لبنان ۳۵
هجوم صلیبیان و آغاز نبرد مستمر ۳۷
جزین، خاستگاه علما و مظهر اعتبار علمی جبل عامل ۳۸
هجوم ممالیک و ستم بر شیعیان ۴۱
دوران حکومت عثمانی ۴۲

اوضاع حاکم بر سرزمین شام در قرن نوزدهم میلادی

- حمله محمد علی پاشا و تأثیر آن بر سرزمین شام ۵۷
درگیری‌های فرقه‌ای و تشکیل دو قائم مقامی ۵۹
تشکیل متصرفیه در منطقه جبل لبنان ۶۱
حکومت مدحت پاشا در سوریه ۶۵

حوادث و تحولات آغاز قرن بیستم تا استقلال لبنان

- جمعیت اتحاد و ترقی ۶۹
همایش کشورهای عربی در پاریس ۷۱

- ۷۲ جنگ جهانی اول و نهضت بزرگ عربی
- ۷۴ کشور لبنان بزرگ
- ۷۶ مبارزه با اشغالگران فرانسوی
- ۷۹ مواضع لبنانی ها، از تحت الحمایگی تا استقلال

از استقلال لبنان تا وقایع سال ۱۹۵۸

- ۸۷ ماهیت نظام جدید سیاسی
- ۸۹ نظام فرقه‌ای، عامل گسست اجتماعی و تثبیت محرومیت
- ۹۰ حوادث مهم و مؤثر در سیاست داخلی لبنان
- ۹۶ امام صدر، جانشین امام شرف‌الدین در لبنان

سیره و زندگی نامه امام سید موسی صدر

- ۱۰۳ نسب امام صدر و سیره اجداد وی
- ۱۰۶ ولادت امام موسی صدر و نخستین سال‌های حیات او
- ۱۱۲ گزیده‌ای از دیدگاه‌های مراجع عظام تقلید درباره امام موسی صدر
- ۱۱۹ موقعیت دینی و تاریخی خاندان امام صدر
- ۱۲۰ حضور امام صدر در لبنان

- ۱۵۵ فعالیت‌های امام صدر در فاصله سال‌های ۱۹۶۲-۱۹۶۰
- ۱۴۴ مواضع میهنی امام صدر
- ۱۴۵ واکنش در برابر کودتای نافرجام
- ۱۴۵ حضور در مراسم و مناسبت‌ها و ایراد سخنرانی

فعالیت‌های سال ۱۹۶۳ (۱۳۴۲ ش)

- ۱۴۸ رسالت معنوی لبنان و فراخوان انسانی
- ۱۴۹ حضور در مجلس ترحیم پاپ ژان پل سوم
- ۱۵۰ سفر به واتیکان و مسئله دستگیری امام خمینی‌ره
- ۱۵۲ امام صدر و انتخابات شهرداری صور
- ۱۵۵ سال‌های ۱۹۶۴ و ۱۹۶۵؛ نهضت اجتماعی - فرهنگی

سال ۱۹۶۶ (۱۳۴۵ ش)

- ۱۵۹ حقوق مناطق محروم
- ۱۶۱ اتهامات ساختگی ضد امام و واکنش مردم و مسئولان

۱۶۳..... تلاش برای تشکیل مجلس اعلای شیعیان

۱۷۰..... مناسبت‌ها و نشست‌های سال ۱۹۶۶

سال ۱۹۶۷ (۱۳۴۶ ش)

۱۷۳..... سفر امام صدر به آفریقا

۱۷۷..... گام‌های عملی برای تأسیس مجلس اعلای شیعیان

۱۷۹..... شکست اعراب در سال ۱۹۶۷

سال ۱۹۶۸ (۱۳۴۷ ش)

۱۸۳..... گابینه جدید

۱۸۴..... همایش شیعه‌شناسی در استراسبورگ

۱۸۶..... هشدار درباره خطر صهیونیسم

۱۸۷..... تجلیل از لبنانیان مقیم خارج در مدرسه فنی و حرفه‌ای جبل عامل

۱۹۳..... امام صدر و حادثه یمنیه

سال ۱۹۶۹ (۱۳۴۸ ش)

۱۹۵..... انتخابات مجلس اعلای شیعیان

۲۰۳..... بیانیه مجلس اعلای شیعیان درباره بحران

۲۰۴..... امام صدر و مبارزه مسلحانه فلسطینیان

۲۱۸..... مسئله مسجدالاقصی و اوضاع جنوب

۲۲۸..... حمایت امام از مرجعیت دینی عراق

۲۳۲..... دعوت به وحدت مسلمین

۲۳۶..... دیگر رویدادها و فعالیت‌های سال ۱۹۶۹

سال ۱۹۷۰ (۱۳۴۹ ش)

۲۳۹..... جنوب لبنان و مسائل محرومان؛ افزایش آگاهی سیاسی

۲۳۹..... گزارش کمیته آمار مجلس اعلای شیعیان

۲۴۱..... پیام امام صدر درباره اوضاع ناگوار

۲۴۳..... سفر به کویت و قاهره؛ تبیین مشکلات لبنان و فلسطین

۲۴۶..... تحولات جنوب لبنان

۲۴۸..... تشکیل هیئت یاری جنوب

۲۵۰..... تأسیس مجلس جنوب

- ۲۵۴..... ارتحال مرجع اعلای شیعیان جهان
- ۲۵۶..... انتخاب سلیمان فرنجه به ریاست جمهوری لبنان
- ۲۵۷..... امام صدر و رئیس جمهور جدید
- ۲۵۸..... انتخاب کامل اسعد به ریاست پارلمان لبنان
- ۲۵۹..... درگذشت جمال عبدالناصر، رئیس جمهور مصر
- ۲۶۱..... نظارت بر برنامه‌های مذهبی رادیو
- ۲۶۲..... امام صدر و مشکلات اجتماعی لبنان
- ۲۶۸..... جایگاه و نقش زن از دیدگاه امام صدر

سال ۱۹۷۱ (۱۳۵۰ ش)

- ۲۷۱..... سفر به مراکش و نیجریه و مصر
- ۲۷۴..... تلاش برای بهبود وضعیت شیعیان از طریق بانک مرکزی لبنان
- ۲۷۴..... سفر به دمشق
- ۲۷۵..... عید فطر در روستاهای مرزی جنوب
- ۲۷۶..... مصاحبه‌های مطبوعاتی؛ مسئله جنوب و راه حل آن

سال ۱۹۷۲ (۱۳۵۱ ش)

- ۲۷۹..... مهم‌ترین اتفاقات سیاسی سال ۱۹۷۲
- ۲۸۰..... پیام امام صدر درباره انتخابات پارلمان لبنان
- ۲۸۱..... از آلمان تا لبنان و قاهره
- ۲۸۲..... پیام امام به رهبران مذهبی جهان
- ۲۸۳..... تقدیر از ایستادگی در برابر دشمن صهیونیستی
- ۲۸۴..... دیدار با هیئت فلسطینی
- ۲۸۵..... سفر به سوئد و قزاقستان
- ۲۸۵..... دیدار با لُرد کارادون
- ۲۸۶..... سومین همایش سالانه لبنانیان مقیم خارج در صور
- ۲۸۸..... امام صدر و مهاجران لبنانی

سال ۱۹۷۳ (۱۳۵۲ ش)

- ۲۹۲..... روابط دولت لبنان با جنبش مقاومت فلسطین
- ۲۹۳..... پیمان ملکارت

دیدگاه امام درباره بحران داخلی و علل و راه حل های آن	۳۰۰
تلاش های امام برای رفع کدورت میان دمشق و بیروت	۳۰۴
جنگ اکتبر ۱۹۷۳	۳۰۵
ادامه تلاش ها برای احقاق حق محرومان	۳۰۸
سفرهای خارجی امام صدر در سال ۱۹۷۳	۳۱۴

سال ۱۹۷۴ (۱۳۵۳ ش)

وقایع سال ۱۹۷۴ در یک نگاه	۳۱۷
مناسبت های مذهبی و ملی	۳۱۸
مراسم عاشورا در بیروت	۳۲۰
عاشورا در یاطر	۳۲۲
فهرست درخواست ها	۳۲۳
مراسم روستای بدنایل در بقاع	۳۲۶
مراسم ترحیم در جبشیت	۳۲۹
تجمع بعلبک، نقطه آغاز جنبش محرومان	۳۳۰
تجمع صیدا	۳۴۴
جلسات پیگیری مصوبات تجمع بعلبک	۳۵۱
طرح تفصیلی درخواست ها و تبیین راهکارهای اجرایی	۳۵۳
تجمع صور	۳۵۴
پیگیری خواسته ها در دیدارهای امام صدر	۳۶۸
جلسه مجمع عمومی مجلس اعلای شیعیان	۳۷۵
تجمع بیروت و دلایل لغو آن	۳۷۷
محرومان و افراد فاقد تابعیت در عکار و هرمل	۳۷۸
حملات اسرائیل به اردوگاه های فلسطینیان در جنوب لبنان	۳۷۹
آغاز درگیری ها میان کتائب و جنبش مقاومت فلسطین	۳۸۱
آموزش نظامی برای دفاع از میهن	۳۸۱
از سرگیری فعالیت هیئت یاری جنوب	۳۸۳
هشدار درباره تجاوزات اسرائیل و تبعیض میان شهروندان	۳۸۴
امام صدر و کابینه جدید رشید الصلح	۳۸۶

۳۸۹.....	بیانیه ۱۹۰ تن از فرهیختگان در حمایت از حرکت امام صدر
۳۹۵.....	نامه امام خمینی ^{ره} در تقدیر و حمایت از امام صدر
۳۹۷... ۱۹۷۴ تا ۱۹۶۹	روابط امام صدر و کامل اسعد سال‌های
۴۱۰.....	امام صدر و مسائل تنباکوکاران
۴۱۵.....	امام صدر و اتهام ارتباط با رژیم ایران
۴۱۸.....	فعالیت‌های اجتماعی امام صدر در سال ۱۹۷۴
۴۲۲.....	سفرهای خارجی امام در سال ۱۹۷۴

پیوست‌ها

۴۲۹.....	پیوست شماره ۱
۴۳۳.....	پیوست شماره ۲
۴۴۳.....	پیوست شماره ۳
۴۴۷.....	پیوست شماره ۴
۴۵۷.....	پیوست شماره ۵
۴۶۱.....	پیوست شماره ۶

نمایه‌ها

۴۶۷.....	نمایه
----------	-------

مقدمه ناشر

اگر ریاضیات را، بنا به تعبیر افلاطون، الگوی خلقت و پایه و مادر علوم کاربرستی بشناسیم، باید علم تاریخ و آگاهی صحیح از رویدادهای گذشته و تجزیه و تحلیل واقع‌بینانه حوادث تاریخی را مادر توسعه به‌شمار آوریم.

در باب ضرورت مطالعه تاریخ و عملکرد و جایگاه آن در بررسی و شناختن وضعیت موجود و ساختن آینده بسیار سخن رفته است. آموزه‌های آسمانی و میراث مکتوب بشری و حتی گنجینه تجربیات فردی هر کدام از ما مؤید ضرورت مذکور است. انسان دارای عقل سلیم این مهم را باور دارد و به سبب برخورداری از موهبت فطری کمال‌طلبی همواره خالصانه سعی کرده است. آنچه امروز «متون تاریخی» نامیده می‌شود، نمی‌تواند منعکس‌کننده همه حقیقت ماجرا باشد، زیرا این‌گونه منابع را یا حاکمان نوشته‌اند و یا به دستور حکومت‌ها و در حوزه دربارها و به قلم و روایت درباریان نوشته شده‌اند، و طبیعتاً دیدگاه‌ها و تحلیل‌های هیئت حاکمه را منعکس کرده‌اند. این‌گونه روایت کردن تاریخ، از منظر نقد علمی، یک‌سویگرانه و جانبدارانه و گزینشی است؛ و یا اینکه راویانی خارج از هیئت حاکمه تقریر کرده‌اند که باز هم کمابیش روایت آنان منبعت از حب و بعض و ذهنیت ایشان است. متون معدودی از قبیل سفرنامه‌ها و

تذکره‌ها و اعلام وجود دارد که محتوای آنها واقع‌بینانه و نزدیک به واقعیت است.

سؤال این است که چرا انسان در تلاش خود برای آموختن از تاریخ و تدوین سیستمی منجمس و توسعه‌بخش که تار و پودش از آموزه‌های تاریخی و نیازهای امروزی بافته شده باشد، ناموفق بوده است؟ مطالعه نقاط ضعف و قوت و ویژگی‌های شخصیتی انسان را و می‌گذاریم و ریشه‌های ناکامی را صرفاً در قلمرو تاریخ جستجو می‌کنیم.

برای شناخت حوادث گذشته باید آثار و منابع به جای مانده از گذشته را مطالعه کنیم. در یک طبقه‌بندی کلی منابع موجود دو گونه‌اند؛ کتاب‌ها و سنگ‌نوشته‌ها و کتیبه‌ها و آثاری که مستقیماً به ثبت و ضبط حوادث زمان خود یا قبل از خود پرداخته‌اند. گروه دوم آثاری هستند که درباره موضوعات دیگر نوشته شده‌اند، اما به‌طور غیرمستقیم به موضوعات یا وقایعی اشاره می‌کنند که برای تکمیل یا تقویت اطلاعات محققان تاریخی مفید است. این دو نوع منبع به‌رغم نقص‌ها و ضعف‌هایشان منطقی‌ترین امکانات موجود ما برای شناخت ریشه‌ها و سبب‌های شکل‌گیری حوادث و گذشته و تأثیرات آن بر اوضاع است. البته، گاه ضرب‌المثل‌ها و قصه‌های نوتفکر می‌تواند به کمک بیاید. از این‌رو، پژوهشگر تاریخ می‌داند که برای درک کامل و درست واقعه‌ای تاریخی و صدور حکم قطعی نمی‌توان به یک یا دو مرجع تاریخی حتی معتبر اکتفا کرد، زیرا مؤلفان کتب تاریخ آنچه را روایت کرده‌اند که از منظر آنان مهم و صلاح و لازم بوده، نه همه حقیقت ماجرا را با جزئیات کامل آن و بی‌کم و کاست. سوژکتیویته نویسنده همواره و هنگام مشاهده وقایع و هنگام ارزیابی و در حین نوشتن همراه اوست.

روایت ده نفر از مشاهده هم‌زمان یک واقعه را بارها تجربه کرده‌ایم و دریافته‌ایم که روایت شاهدان عینی از واقعه‌ای خاص با یکدیگر تفاوت دارد. اما به میزانی که واقعه از لحاظ زمانی طولانی‌تر و از حیث گستره مکانی بزرگ‌تر می‌شود، و معمولاً هم حوادث مهم تاریخ این‌گونه است، میزان تعدد و تنوع خصوصاً میان روایت تاریخ‌نویسانی که هم‌زمان با آن واقعه زندگی می‌کرده‌اند، و اختلافات و گاه تناقض‌ها بیشتر می‌شود.

وجود این‌گونه تناقض‌ها در منابع تاریخی به هیچ‌وجه صداقت و امانت‌داری مؤلفان کتب تاریخ را خدشه‌دار نمی‌کند، اما به ما می‌آموزد:

اولاً، برای شناخت حوادث گذشته، به‌ویژه آنهایی که با هویت و سرنوشت ملی ما پیوند خورده‌اند، باید همه منابع و آثار تاریخی را مطالعه و از شتابزدگی و پیش‌دوری پرهیز کرد.

ثانیاً، باید وجدان کرد که به علت کمبود منابع تاریخی و ضعف‌های طبیعی روایت‌های موجود، نمی‌توان درباره خوب یا بد بودن، خدمت یا خیانت، ایمان یا کفر و تقصیر یا برائت اکثر رجال تاریخ‌ساز ملت‌های بزرگ و کهنسال حکم قطعی داد، زیرا حکم باید بعد از جمع‌آوری و مطالعه همه ادله تا مرحله کفایت و بی‌نیازی به ادله بیشتر و استماع کامل توضیحات و دفاعیات مخالف و موافق، و سرانجام حصول علم و اطمینان قاضی و حاکم بی‌طرف صادر شود. طی این مراحل در زمان‌های گذشته و عبور از گذرگاه‌های پرفراز و نشیب جغرافیای تاریخ و مشاهده حقیقت وقایع، اگر نگوییم محال، بسیار دشوار است.

ثالثاً، دلسوزان آینده‌نگر و معتقدان به نقش بی‌بدیل تاریخ همگان را به ثبت و ضبط بی‌طرفانه و کامل تاریخ امروز دعوت

می‌کنند. ساده‌انگاری است اگر فکر کنیم که بر اثر گسترش قوانین آزادی بیان و توسعه ارتباطات و رشد کمی و کیفی وسایل اطلاع‌رسانی و دسترسی راحت به اطلاعات مورد نیاز و وفور خبر و مطلب درباره‌ی دورترین سرزمین‌های کره‌ی زمین و جزئی‌ترین رویدادهای جهان امروز، انسان‌های آینده در مطالعه و شناخت حقیقتِ حوادثِ امروز، مشکلات و محدودیت‌های ما را در شناخت وقایع نخواهند داشت.

رویدادهای امروز جهان از یک سو، از صافی‌های حب و بغض حکومت‌ها و گزینش حزب‌ها و مکتب‌ها با توجه به مصالح و منافع قدرت‌ها و اتحادیه‌های سیاسی و اقتصادی می‌گذرد و، از سویی دیگر، منبعث از سوژکتیویته‌ی افراد حقیقی است. این همه تناقض و تفاوت و اختلاف میان روایت‌های خبرگزاری‌ها و رسانه‌های گوناگون - دولتی و غیردولتی - از واقعه‌ای واحد در جهان، شاهد و گواه وضعیت تاریخی‌نویسی امروز ماست. حتی احزاب و جریان‌های سیاسی و رجال متنفذ داخل کشورها دست‌اندرکار ثبت نادرست تاریخ کشور خود هستند.

آیندگان هم با همه حقیقتِ حوادثِ امروز ما آشنا نمی‌شوند و اگر عالمانه جستجو کنند، سرانجام از میان انبوه منابع، قطعاتی از تصور ناقص یک واقعه‌ی امروز را پیدا می‌کنند که وقتی آنها را کنار هم می‌گذارند، تازه بخشی از واقعیت را منطقی و بخش دیگری را کج و معوج می‌بینند. این است خصلت منابع تاریخی بشر، از گذشته تا امروز و احتمال قریب به یقین از امروز تا فردا.

انسان از استمرارِ ضعف‌ها و کاستی‌های منابع تاریخی رنج می‌کشد و می‌بیند که حقیقت‌ها و حسن‌نیت‌ها و جان‌بازی‌ها و فضایل بسیاری در میدان ترکتازی منافع احزاب و مصالح

حکومت‌ها، خصوصاً در تاریخ پنجاه ساله اخیر لبنان قربانی شده است و حقایق بسیاری در کتاب تاریخ معاصر خاورمیانه یا واژگونه ثبت شده و یا مکتوم مانده است.

مؤسسه فرهنگی-تحقیقاتی امام موسی صدر تدوین و مکتوب کردن تاریخ معاصر لبنان و حوادث جنگ‌های داخلی و تجاوزات اسرائیل به این کشور و حضور و رهبری امام موسی صدر و تأسیس مقاومت و پیروزی آن در مواجهه با صهیونیست‌ها و فرهنگ توسعه‌طلبانه صهیونیسم را فصلی مهم در تاریخ منطقه و تاریخ اسلام و تاریخ جهان می‌داند و انعکاس درست و امانت‌دارانه آن را به دور از افراط و تفریط و شعار و خرید و فروش سیاسی برای نسل‌های آینده، وظیفه فرهنگی و اساسنامه‌ای و تشکیلاتی خود می‌شناسد. اما می‌هراسد که در ثبت و ضبط حوادث بسیار و تحولات سریع تاریخ معاصر لبنان به همان ورطه‌ای بلغزد که دیگر راین تاریخ لغزیده‌اند و از این مسئله نگران است.

میان عمل به وظیفه و پرتگاه‌هایی که آدمی را از حقیقت دور می‌کند، پلی باریک و طولانی است، اما خلوص نیت در عمل به وظیفه یاری و نصرت خداوندی را به همراه دارد و ایمان و اعتماد به خداوند عمل آدمی را از خطا و لغزش مصون و محفوظ می‌دارد. کتابی که پیش رو دارید اولین مصداق از ثمر دادن باورها و نیت‌های مذکور است. و بخشی از حوادث دو دهه از برهه‌های مهم تاریخ لبنان را عیناً منعکس می‌کند.

مؤسسه فرهنگی-تحقیقاتی امام موسی صدر